

ההרמוניה

„על פנימיות“ - הגבות מבפנים

וההרמוניה — יפותחו גם הם בהרמוניה. נכון, לא תמיד קיימת ההרמוניה הזאת בנפשו ובמוחו של נער; אך לקפוץ מכאן ולקבוע כעובדה ש„אין דבר כזה“, הרי זה דומה למי שנקלע למעין-אכזב ומציא מסקנה שכל המעינות אכזב הנם.

ניתוח עובדות כפי שהן במציאות היה אולי פותח עיניו של בעל-הדבר לראות שאין אמת בהנחתו כי „בעל-השכלה“ פירושו „מי שמחפש ג'ובים“. אולי יש יותר אמת בכך שבעל-השכלה הוא „חומר אנושי“ טוב לפיקוד על מחלקה בשדה.

גישה זו עומדת, כמובן, בסתירה להצעה להקים ע"י הטכניון בית-ספר לקציני-קבע. בעל ההצעה רשאי להעלות הצעה זו רק אם יוכל להוכיח שיש דרך קצרה לרכישת השכלה, או שאפשר לדלוג על חינוך והשכלה תיכוניים — ולעבור מיד להשכלה אקדמית.

הקורא בעיון את הנאמר בשיחה הפנימית — מתברר לו לאור (ואולי לצל?) הנאמר, הצורך החיוני בהקניית השכלה וחינוך על-יסודי תחילה — ואח"כ השכלה אקדמית; וזאת גם למען ידעו אלה שישוחחו בנושא כזה על מה לדבר.

אשר לסעיף החמישי ב„דברי אלוהים חיים“ — הריהו מדהים. אילו אמר בעל-הדברים שדבר זה נכון לתושב ישוב-ספר, כמו נוטרה — יש מקום להבינו; וגם אז לא בכל מאה האחוז. אבל כלום נכון הדבר ביחס למשמרה-העמק, או ביחס ליגור?

היה זה טוב אילו המשוחחים היו נותנים דעתם על השאלה כיצד לעשות שילכו בני התישבות לפנימיה; ומה לעשות — בעיקר לפני שהחניך בא לפנימיה — כדי שיראו החניכים בעצם הלימוד בפנימיה התחייבות מוסרית להמשיך בשירות בצה"ל.

אלו הן הבעיות. אין דרך קצרה לפיתוח קצין שמשולבים בו חינוך והשכלה, או אופי וידיעות. הדרך הארוכה היא — רק היא — הדרך הקצרה ביותר.

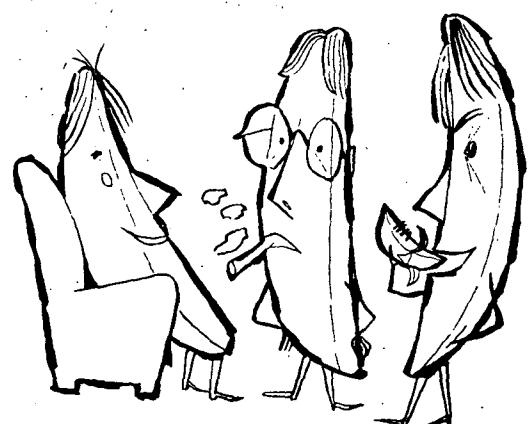
האם תמיד נמצא בפנים גם תוכן?

רשימה קצרה „על פנימיות“ בגליון קלט של „מערכות“ (עמ' 56) זכתה להיות מועתקת באחד מהעתונים היומיים הנפוצים. קראתי וחזרתי וקראתי בה; השתדלתי לגלות מה התוכן שבה — והעליתי חרס בידי.

מערכת „מערכות“ מעירה שאגב דיון סגור בנושא „השירות בצה"ל“ — שליחות או „משלח-יד“ שנערך באחד מבתי-הספר של צה"ל. נגעו המשוחחים בסוגית החינוך הצבאי של הפנימיה (כנראה זו שליד ביה"ס הריאלי בחיפה). והדפיסה שלושה קטעים שנמצאו כשרים לחשיפה ממעטת הסודיות של הדיון הסגור.

שיחות מתוך ידיעה

יורשה לי להעלות כמה שאלות והערות בקשר עם הכתבה ב„מערכות“ קל"ט (עמ' 56) „על פנימיות“, כי מישור השיחה הפנימית אינו ישיר כלל ועיקר, אלא משובץ טעויות במושגים. כותב הדברים הוא חייל שמצטער על שלא היתה לו כזמנה הזדמנות כזו הניתנת כיום לנערים במדינה. למה קוראת השלישייה, ששוחחה בנושא „דברי אלהים חיים“?

- בוגרי שמיניות הם ילדי בונה;
- בני פועלים בארץ אינם זוכים להשכלה מספקת;
- בעלי השכלה נזהרים אחרי ג'ובים, ואין בהם חומר אנושי לפקד על מחלקה בשדה.
- במקום חינוך תיכון צריך לגשת ישר לחינוך אקדמאי.
- בני תנועת ההתישבות פטורים משירות בצבא-הקבע, כי הם חברים נאמנים למשקם.
- כמה מושגים. כשאומרים: „ילדים עם בונה“ — אני מבין שהכוונה לבני משקים. והרי אלה — למרות פניותיו של מחנך דגול — אינם באים לפנימיה. לראות סתירה בין „נער מבית פועלים“ ו„בוגרי-שמיניות“ — אף הוא סילוף מציאות. תנאי הכניסה לפנימיה דורשים מחנך כושל-לימוד בהרמוניה עם חינוך ותכונות-מנהיגות שאותם אפשר לפתח בפנימיה; עליה להקנות לו השכלה-תיכונית ותכונות-מנהיג. אשר לטענה בדבר השכלה בלתי-מספקת, איני יודע אם נכון להפנות לבית שממנו בא הנער — או, במידה רבה, לבית-הספר שבו הוא לומד.
- השאיפה בכל מקום-לימוד (לימוד תוך עבודה — אף הוא לימוד) היא שההשכלה והחינוך יוטמעו בנער בהרמוניה; וכי שני אלה

המערכת הגדירה את הקטעים, לפי תוכנם, כמוליכים בכיוונים שונים, אך מצאה שיש בהם לרענן את מחשבתנו וגם שהם משלימים אחד את השני.

הקורא — שאין לו, כמובן, מושג ברור ועובדתי ביחס לפנימיה הצבאית והנעשה בה — ניגש לעיון בקטעים: ומה הוא מוצא? רס"נ י. כ. טוען: "צה"ל, רץ" יותר מדי אחרי בוגרי שמיניות, "ילדים עם בננה" — ומציע להעדיף נער מבית פועלים שקיבל חינוך ציוני טוב, ושבגלל מצוקה כספית נמנעה ממנו השכלה תיכונית. טיפוס זה של נער, לדעתו של הרס"נ, עדיף על נער שאפשר ונכנס לצבא בתקוה כי יזכה עקב כך להשכלה אוניברסיטאית והמיועד (כנראה בגלל מוצאו, או מצבו הכספי) מאוחר יותר (כנראה בצה"ל) לתור אחרי "ג'ובים" למיניהם. המשותח מביע פקפוק בכושרו של נער כזה, אפילו גמר בהצלחה קורס קצינים, להיות מפקדה של מחלקה בשדה.

אין מנוס מניתוח "הצהרה" זו לגורמיה כדי שנקרא לכל רעיון מהמובעים בה בשמו הנכון.

מה משמעות ההאשמה נגד צה"ל שהוא רץ אחרי בוגרי שמיניות? האם חושב הרס"נ שמטען השכלה תיכונית מיוחד הוא למ"מ? האם בלי השכלה תיכונית יהיו סיכויי המ"מ המצטיין לעלות בשלבי הפיקוד בצה"ל טובים יותר? האם יש טעם בקניית השכלה תיכונית דוקא בגיל יותר מאוחר מהמקובל?

האם באמת קיימת זהות בין בוגר שמיניות ובין "ילד עם בננה"? האם קיימת שכבה איוו שהיא באוכלוסית ישראל הנמנעת מלנצל את הערך התזונתי של הבננה הגדלה בארץ?

כמובן, קיימת עדיין שכבה שחוסר אמצעים או חוסר הרגליה מעמידים אותה מחוץ למחנה אוכלי הבננות — האם זהו סימן הכר א' למחנכה הנכונה של הקצונה לעתיד בצה"ל?

והנה מגיע הרס"נ להצעה קונסטרוקטיבית — הוא מציע להעדיף נער מבית פועלים, וכו'.

מצער הדבר שקצין שהגיע לדרגת רס"נ בצה"ל חושב וגם מחזה את דעתו (וזה מודפסת בבטאון צבאי) שיש להעדיף חיילים בצה"ל בגלל מוצאם ועל רקע מעמדי-עסוקתי של הוריהם ("נער מבית פועלים"). האם חושב הרס"נ ש"צה"ל צבא כל העם" — זו סיסמה ריקה מתוכן?

קשה כיום, ב־1961 — בכל העולם וגם בישראל — לקבוע בדיוק מה זה בית פועלים. אך עוד יותר קשה יהיה לבחון נער, אם קיבל הוא "חינוך ציוני טוב", מי יערוך את הבחינות ומי יחבר את השאלות?

מה צריך להבין מהדברים ביחס למצוקה הכספית של ההורים? האם באמת ב־1961 כה רבים המקרים שאלו שעברו את ה"סקר" בהצלחה, והוריהם מחוסרי אמצעים, ישארו מחוץ לכתלי ביה"ס תיכון? האם המשותח אינו חש, שהוא מתפרץ לדלת פתוחה? או שמא שוב צריך לחפש את המניע לדבריו ברגשות-היתר לבעיות מוצא ומעמד? כי בחשדנות רבה הוא מתיחס לנער מבית אמיד — הוא יחפש את "ג'ובים" למיניהם; ורק הנער מהבית העני ייאר נאמן ל... למה... והרי גם לו מנסה הרס"נ להבטיח השכלה אוניברסיטאית. בשביל מה? כדי להעמידו בנסיון של חיפוש ג'ובים טובים?

ולבסוף: מה המשמעות של הפקפוק "היהיה מוכשר, בגמר קורס-קצינים, להיות מפקדה של מחלקה בשדה? שאפשר היום לגמור בהצלחה בצה"ל קורס-קצינים ולא להיות מוכשר לפקד על מחלקה בשדה? לדעת הרס"נ צריך לאחר "גמר קורס-קצינים בהצלחה"

להציג תעודה ממספר מספיק של שכנים שמעולם לא הכריז הצוער המוצלח את אמו לרדוף אחריו על סולם כשבננה בידה, וכן שאביו, שלא הצליח ליהפך למנהל עבודה, הספיק לתת לו חינוך ציוני טוב.

לתיאוריה זו קורא סא"ל מ. פ. "דברי אלוהים חיים". גם הוא אינו מסוגל להמליץ המלצות ברורות ומעשיות ביחס לזיהוי הקצונה הפוטנציאלית ומיונה מבין החומר האנושי המעולה שהגיע להשכלה פורמלית (מה זה?) — ולהפיקת אלה לקצינים טובים — בלי להקדים בעיטה בעלילת בוגרי הגמנסיות. היכן הפסיכיאטר שיגלה מהו התסביך המדריך את מנוחתם של קצינים מנוסים אלו בצה"ל — מה יש להם נגד נערים שהוריהם שלחום לגמנסיות, והם גם הצליחו לסיימן ולקבל תעודת בגרות. האם מישוה מהי "אכסטרנים", שעשו ימים כלילות בגיל מבוגר כדי לרכוש תעודת בגרות, אינו מודה בפה מלא שמוטב היה לעשות מלאכה זו עד גיל 18? (ברור, שההכרח לא יגונה — במקרים שלא היתה ברירה).

המלצתו של מ. פ. לביטול הפנימיה בחיפה אינה מלווה כל הסברה או הנמקה. הצעתו: להקים ביה"ס לקציני-צבא ע"י הטכניון (מדוע?) שהלימודים יימשכו בו שלוש-ארבע שנים, ואליו יישלחו מש"קים שבשירות-חובה הוכיחו את יעילותם. ז"א שהם יתחילו לימודיהם לאחר גיל 20 — וסגני-משנה בצה"ל יתחילו במלוי תפקיד קצין בגיל 24. הנחתו היא שכיום קטן יחסית מספר הנערים המוכשרים שאינם מסיימים גימנסיה אך ורק בגלל מצוקה כספית. כמו כן קטן יחסית מספר ה"מנהיגים הצבאיים הטבעיים" שחסרים רק את ה"סגולות" הדרושות להשגת תעודת בגרות עד גיל 18.

לאילו ולאילו מן-הראוי שידאג צה"ל להקניית השכלה תיכונית בהקדם, לאחר שיתברר כי קורצו מחומר הפיקוד המשובח. אולם רוב-רובו של הפיקוד בצה"ל אינו יכול שלא לבוא מבין אלפי הנערים המסיימים בכל שנה בתי-ספר תיכוניים. רק חלק מהם יעמוד במבחני האופי והכושר הגופני, ושאר התכונות המצדיקות הענקת דרגת קצין לצעיר בישראל, אך הבסיס ההשכלתי לא יחסר — ולא תוטל על מערכת הבטחון גם דאגה זו. הצעתו של סא"ל מ. פ. ביחס לביתי-ספר לקצינים נראית כחיקוי של ביה"ס האמריקאי ואסטרפוינט.

האם ביה"ס התיכון בישראל (וכן - מסגרת הגדנ"ע) מנצלים את הזמן כראוי ומקנים לתלמידים את מירב הידיעות, האיומן והתכונות הדרושים לקצין — שאלה, כאובה זו אין מזכירים המשותחים, קציני צה"ל המנוסים, כלל וכלל. הם מדברים על בננות ובתי פועלים.

כא המתוכח השלישי, סא"ל ד. ג. ומוסיף נופך משלו. הוא מבקר את להיטותו של צה"ל לגיוס קצינים מההתיכונות העובדת. לדעתו של הסא"ל, שירות כקצין-קבע בצה"ל חשוב פחות מהשארות בתחור מן ההתיכונות העובדת. לדע"תו, יספיקו לקצונה בצה"ל חומר די טוב אותם נערים מוכשרים מן הפרברים ושיכוני-העולים ומשפחות מרובות ילדים (ס"י) מן-הכר ב' — משפחה מרובת

ילדים מפרבר; סימך הכר א', כזכור — חוסר אמצעים) ששליח ההתישבות העובדת לא הצליחו להניעם להצטרפות למחנה החלוצי ממש.

קיימים, כמובן, תקדימים הסטוריים להצעתו של הסא"ל: ה"יאני צרים" בקיסרות העות'מאנית, המשמר הפריטוריאני, בתיירותים צבאיים בימיה הביניים ואצל ניקולאי הראשון.

בדברי סא"ל זה מושמעת טרונתה של ממש נגד הפנימיה הקיימת. על שאלו לא קטן מחניניה אינו נוטה להשאר בצבא; ולדעתו בגלל זה שיד ההורים משגת להקנות להם לימודים אוניברסיטאיים. כאן נגע בבעיה של ממש. השאלה היא: מה פרצופה של הפנימיה, ומה מניעי ההורים לשליחת נערים לפנימיה (כמה מהם יודעים בגיל 15 בדיוק מה הם רוצים — או אינם רוצים?) הבעיה היא אם יש מקום להתחיל בחינוך מועמדים לקצונה מגיל 15 או 14 (יש תקדימים הסטוריים גם לגיל מוקדם עוד יותר — הנסיך קרפוסקי ב"זכרונותיו של ריבולוציונר"). האם אפשר להעמיס על נער, ולו בפנימיה, עול לימודים נוספים ומשטר צבאי? מה צריך להיות מעמדו בגמר הפנימיה? מה ערך לפנימיה בכלל — אם לא ניתן בצה"ל משקל הולם להשתלמות בה? האם יש פסול בתשלום שכר לימוד (הרי הוא מודרג בכל בתי הספר התיכוניים?) ולבסוף האם באמת מעין בתיירותים, או בתימחה צבאי לילדים הסריאמצעים, הוא הוא שיהיה משתלה צבאית בריאה לקציני צה"ל לעתיד?

אין כל פלא שבשנתו הראשונה 13 עוד מתחבט צה"ל בסוגיות רבות — וביניהן גם בשאלת "יצור קצינים". לדעתי אין תחליף לעוד שנים רבות לקיום קורסי קצינים "מורזים" (לפי טבע בריהם), המקובל היום — וההופכים מש"קים מצטיינים מבין חיילי שירות חובה לקצינים, ולקצינים טובים. נאמנים עלי דברי קצין בריטי בכיר (שגידולו היה בריטימסורתי) שקציני שירות החובה אצלם, בוגרי קורסים קצרים, עלו בטיבם — עקב היותם הבולטים שנמצאו בין אלפים רבים — על בוגרי האקדמיה בעלת המסורת, שאלה מגיעים ילדי מעמדות השליטה המסורתיות בבריטניה (שם קיימים עדיין מעמדות). אולם אין כל סיבה לדעתי, להימנע גם בישראל המודרנית מהקמת פנימיה או פנימיות צבאיות, שאלהן ישלחו בדרך כלל הורים את בניהם לאחר שההורים החליטו כי זה הטוב לבנים אלה וכי יצאו מהם קצינים בעלי מקצוע — שיעמדו, כמובן, במשך כל חייהם בצה"ל בהתחרות עם קצינים שלא למדו בפנימיה צבאית.

העובדה שמועמדים מתדפקים על דלתות הפנימיה, ושמוכנים להתחיל על התחייבות לשירות קבע לזמנא, מעידה שיש דרישה בציבור לפנימיה צבאית; ואין לזלזל ברצון האב הקצין, החייל, הלוחם — ולפעמים אב שלא זכה להיות בין הלוחמים — לחנך את בנו להיות קצין בצה"ל.

אין גם כל סיבה, למען השוויון האמתי, שתיוצרה קרנות למלגות למען אותם הנערים המוכשרים (עד כמה שזה ניתן לקביעה בגיל 15) וחסרי האמצעים שהוריהם מעוניינים בהשכלה צבאית. יש מקום להרחיב את הדיבור ולהעמיק את הויכוח בנושא זה. אולם אין כל סיבה לרדת מדרך המלך הקונסטרוקטיבית-חיובית —

ולנסות לפתור בעיה מסובכת עליידי הפרחת "השמצות" שאינן נוגעות לענין, ושהנן פרי דיעות קדומות אשר התרוקנו מתוכן. אל"מ מ. בן-נח

חניך הפנימיה - מה הוא אומר?

לעורך, במתמכרות, שלום!

צר היה לי לקרוא בחוברת "מערכות" האחרונה (קל"ט), תחת הכותרת "על פנימיות — קטעים מתוך שיחה פנימית", את דעתו של סא"ל מ.פ. בדבר הצעה "לבטל את הפנימיה הצבאית שעליידי ביה"ס הריאלי בחיפה — ולהקים במקומה בית-ספר לקציני קבע של צה"ל, עליידי הטכניון-העברי בחיפה, שאליו ישלחו מש"קים-מתנדבים משירות החובה אשר יוכיחו עצמם ראויים". ובכך רואה בעל המאמר יסוד למעין "ואסטרפוינט" שלנו.

מ.פ. יקר! לא אבוא להגן על כבודה או זכות קיומה של הפנימיה-הצבאית. הרבה שגיאות נעשו תוך קביעת צבינה ואופיה של הפנימיה, והרבה נעשות במאמצים שעושים צה"ל ומשרד-הבטחון לקביעת צורה ומסגרת למוסד זה. אך, ה"ואסטרפוינט" שלנו לא יקום מתוך מוסד של מש"קים בשירות החובה ליד הטכניון או ליד האוניברסיטה. "להשקיע השכלה על חשבון צה"ל" — כדברך — בהחלט! אך אם להשקיע — יש לעשות זאת בתיקון השגיאות וביסוס הפנימיה-הצבאית.

הגיע הזמן שלצבא כשלנו יהיה מוסד משלו, שבוגריו יכוננו לצבא הקבע ובו ישקיע את מאמציו להקניית השכלה לימיו-טיכית על חשבוננו. מוסד כזה צריך שיהיה מיוחד מן המכפפות לבי"ס אורחי ומתגבלותיו — ואפילו אם זה ביה"ס הריאלי. שכן זוהי אחת מגור דות-התורפה של הפנימיה-הצבאית כיום. במוסד כזה יוכלו ללמוד נערים מוכשרים שיד הוריהם אינה משגת להקנות לבניהם לימודים תיכוניים. מוסד כזה בתנאי פנימיה, וללא תשלום, יוציא באמת אחוז גבוה לשירות בצבא-קבע — כי זאת תהיה הכוונת. "פנימיה-צבאית" כזאת תהיה בת ארבע שנים — וארבע שנות לימוד של תכנית בי"ס תיכון ושל חומר צבאי, תחל בטרונות וכלה בקורס-קצינים; ויתכן שישתלב אף במסגרת צבאית ממשית בצה"ל, כך שהחניכים יוכלו לבצע ולתרגל מעשית, ביחידה, את החומר הנלמד. בוגריו יכנסו לצה"ל כקצינים והצבא יאפשר להם להמשיך בלימודיהם על חשבוננו ובמסגרת שירותם ב"קבע". בידיעה ברורה שהמושקע בהם יוחזר מעשית לצה"ל בשירותם הודאי בו בעתיד. זאת תהיה דמות ה"וסטרפוינט" שלנו, ולא שוב מוסד ש"עליידי" בי"ס אורחי — ולו גם האוניברסיטה או הטכניון.

הכוונה היא, שנערים מגיל בי"ס-תיכון יוכשרו לחיי הצבא, לבעיות הפיקוד וההדרכה, לתודעה הצבאית והלאומית — ולא גילאי 19—18, כהצעתך.

מן הראוי הוא שהנוגעים בדבר יעינו בהצעה ויבינו את הצורך הדחוף בתיקון המצב הקיים — באם רוצים אנו באמת בחבר קציני קבע מוכשרים, בעלי הכשרה יסודית ליעודם.

בתקווה לשינוי המצב.

דב דרור

חניך השנה האחרונה בפנימיה-הצבאית